

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Білецька Наталія Павлівна

УДК

655+366.6

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА
У ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОМУ КОМПЛЕКСІ**

Спеціальність 08.06.02 – Підприємництво, менеджмент та
маркетинг

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2000

Дисертація є рукопис.

Робота виконана в Українській академії друкарства, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник : академік НАН України,

доктор економічних наук, професор

Долішній Мар'ян Іванович,

Інститут регіональних досліджень

НАН України, директор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук

Данилишин Богдан Михайлович,

заступник голови Ради по вивченню

продуктивних сил України НАН України

кандидат економічних наук,

старший науковий співробітник

Федорова Галина Павлівна,

Інститут регіональних досліджень НАН України,

старший науковий співробітник відділу

Провідна установа: Ужгородський державний університет, кафедра економіки, менеджменту та маркетингу, Міністерство освіти і науки України, м.Ужгород

Захист відбудеться 27 жовтня 2000 року о 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.154.01 Інституту регіональних досліджень НАН України за адресою:79026, Львів, вул. Козель-ницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту регіональних досліджень НАН України (79026, Львів, вул. Козельницька, 4).

Автореферат розісланий "26" вересня 2000 року.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,

кандидат економічних наук

Жовтанецький В.І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Створення і розвиток незалежної держави, як стверджує історичний досвід, починалися з об'єднання народонаселення ідеєю державності, з формування і виховання тієї духовної єдності, що дозволяє усвідомити велич поставленої мети і породжує прагнення подолати усі перепони на шляху до її досягнення.

Першим і чи не найголовнішим чинником такого об'єднання і духовного зростання була, є і буде національна книга. Саме вона уособлює найважливіший елемент життя суспільства, який має найбільший вплив на формування світогляду народу і створення політичного іміджу країни на міжнародній арені. Сьогодні видавничо-поліграфічний комплекс (ВПК) відіграє важливу роль у формуванні і розвитку інформаційної політики нашої держави. Серед усіх галузей народного господарства ВПК займає специфічне місце, оскільки є синтезом виробництва і культури. Завдяки поліграфічним технологіям широкі верстви населення прилучаються до надбань науки і культури, літератури і мистецтва, забезпечуються конституційні права та інтереси громадян у сфері інформації. Тому розвиток підприємницьких структур у галузі поліграфії набуває суттєвого значення для розбудови нашої незалежної держави.

Як свідчить світовий досвід, саме підприємницький сектор є надійною основою, головним структуроутворювальним елементом конкурентно-ринкового середовища, важливою рушійною силою розвитку економічної системи. Рухливий і динамічний підприємницький сектор сприяє розв'язанню низки соціально-економічних проблем, розширює можливості працевлаштування населення і повнішого задоволення потреб споживачів. Тому актуальність і необхідність розв'язання проблем, що стосуються підвищення ефективності функціонування підприємницьких структур у ВПК, визначили й обумовили вибір теми дисертаційної роботи, завдання та структуру досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дисертаційного дослідження пов'язаний з тематикою роботи Української академії друкарства „Державна програма розвитку національного книговидання і преси до 2000 року”, затвердженої Указом Президента України №158/95 від 28 лютого 1995 року (номер держреєстрації 0195V020942) та держбюджетною темою „Організаційно-економічний механізм адаптації структур видавничо-поліграфічного комплексу України до роботи в умовах ринку” (номер держреєстрації 0195V020634).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в розробленні шляхів підвищення ефективності підприємницьких структур у ВПК через удосконалення механізмів їх розвитку.

Для виконання поставленої мети необхідне послідовне вирішення таких завдань:

- розгляд методологічних основ розвитку підприємництва;
- аналіз виробничо-господарської діяльності державних та приватизованих підприємств у ВПК;
- удосконалення методики комплексної оцінки діяльності різних підприємницьких структур у ВПК;
- удосконалення економічного механізму розвитку підприємницької діяльності;
- створення маркетингових підрозділів у підприємницьких структурах та здійснення методів маркетингових досліджень внутрішнього і зовнішнього ринку поліграфічної продукції;
- розробка стратегії розвитку підприємницьких структур в умовах ринкової ситуації.

Предметом дослідження є ринкові перетворення та їх вплив на розвиток підприємництва у ВПК.

Об'єктами дослідження виступають поліграфічні підприємства України.

Методологічну і методичну основи досліджень становлять теоретичні розробки західних та вітчизняних вчених, законодавчі та нормативні акти з проблем підприємництва. В роботі використано методи системного аналізу, соціологічних та монографічних досліджень.

Інформаційну базу дисертаційної роботи становлять звітні дані поліграфічних підприємств і статистичних органів, матеріали періодичних видань, а також результати досліджень, виконаних автором.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна роботи полягає в наступному:

1. На основі органічного поєднання світового досвіду, з врахуванням умов трансформаційного процесу в Україні, пов'язаного із розвитком підприємницької діяльності, поглиблено суть поняття “підприємництво”.

2. Удосконалено методику аналізу, оцінки і контролю діяльності підприємницьких структур у ВПК, зокрема, до показників прибутковості введено коефіцієнт утримання, а до показників фінансової стійкості – коефіцієнт банкрутства та індекс постійного активу.

3. На основі аналізу фінансового стану поліграфічних підприємств розглянуто критерії, за якими здійснюється формування груп фінансової стійкості підприємства (платоспроможні і фінансово-стійкі підприємства, підприємства-банкрути, підприємства з недостатнім рівнем фінансової стійкості).

4. Розроблено шляхи удосконалення діючого законодавства для поліграфічного сектора економіки, що передбачають внесення змін з оподаткування, патентування та стягнення митних зборів з вітчизняного виробника друкованої продукції.

5. Обґрунтовано основні напрямки підвищення ефективності функціонування малих підприємств у ВПК, що базуються на вдосконаленні податкового законодавства, шляхом зміни в

оподаткуванні прибутку і нарахувань заробітної плати працюючих малих підприємств, збільшення термінів подачі податкової звітності з трьох до шести місяців.

6. Запропоновано створення галузевого регіонального маркетинго-консалтингового підрозділу для надання послуг структурам ВПК у розвитку підприємництва.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані впродовж дослідження результати вносять суттєвий вклад у розв'язання проблеми становлення підприємницького сектора у видавничо-поліграфічному комплексі та підвищення ефективності функціонування підприємницьких структур як основного суб'єкта підприємництва. Розроблено методику комплексної оцінки діяльності різних підприємницьких структур у ВПК та запропоновано загальні рекомендації з поліпшення фінансового стану поліграфічних підприємств.

Результати дослідження знайшли практичне застосування при підготовці проекту по створенню на базі видавництва „Зоря” (м. Дніпропетровськ) галузевого регіонального маркетинго-консалтингового підрозділу для надання послуг структурам ВПК регіону (акт впровадження №1/671 від 7.06.2000 р.). Запропонований у дисертації новий вид поліграфічних послуг по випуску методичних карток для дитячих дошкільних закладів знайшов застосування у видавництві „Фенікс” (м. Львів) (акт впровадження №256 від 14.04.2000 р.) та на МП „Поліграфія” (м. Львів) (акт впровадження №5/132 від 30.04.2000 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дослідження, що виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано лише ті ідеї та положення, що є результатом особистої роботи здобувача. Конкретний внесок здобувача в цій праці зазначено в авторефераті в переліку основних публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження апробовані на наукових і методичних семінарах кафедри економіки, обліку і аудиту Української академії друкарства, у структурах видавничо-поліграфічного комплексу, зокрема у видавництвах “Зоря” (м. Дніпропетровськ) і “Фенікс” (м. Львів), на МП “Поліграфія” (м. Львів) та ін., оприлюднені на міжнародних і науково-практичних конференціях „Соціально-економічні проблеми видавничо-поліграфічного комплексу та його інфраструктур” (м. Львів, 1998), „Становлення фінансової системи України та проблеми її стабілізації” (м. Львів, 1999).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 7 наукових праць загальним обсягом 2,17 друк.арк., з них особисто автору належить 2,11 друк.арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, 14 додатків. Загальний обсяг роботи – 175 сторінок комп'ютерного тексту, що містить 30 таблиць і 27 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Розділ 1. Методологічні основи розвитку підприємництва у видавничо-поліграфічному комплексі (ВПК). Економіка України перебуває сьогодні на складному етапі свого розвитку. Одним з найважливіших чинників формування і розвитку її на засадах ринкового механізму господарювання є підприємство. Без його розгортання є проблематичним вихід України з глибокої економічної кризи і вступу на шлях господарського прогресу, входження в систему світової економіки як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин. Розвиток соціально-економічного поняття „підприємство” відображений у табл. 1.

Наведені визначення змісту терміну „підприємство” свідчать про суттєві розходження в їх трактуванні в країнах з розвиненими ринковими відносинами і в тих, які переходять від тоталітарних режимів до ринкової системи господарювання.

Такі розходження можна пояснити різними економічними ситуаціями, а також тими завданнями і функціями, які суспільство покладає на підприємство як вид виробничо-господарської діяльності.

Таблиця 1

Історичний розвиток соціально-економічного поняття „підприємство”

Дослідження	Характеристика дослідження
Р.Кантильйон (поч. XVIII ст.)	Підприємець – людина, котра за певну ціну купує засоби виробництва, щоб виробити продукцію і продати її з метою одержання доходів і, беручи на себе зобов'язання по витратах, не знає, за якими цінами може здійснитись реалізація його продукції
А. Сміт	Підприємець має на увазі лише власний інтерес, переслідує власну користь, причому в цьому випадку він невидимою рукою скеровується до мети, яка зовсім не входила в його наміри. Переслідуючи свої інтереси, він часто більш дійовим способом служить інтересам суспільства, ніж тоді, коли свідомо намагається служити їм
Ф. Уокер (середина XIX ст.)	Підприємці – певний соціальний прошарок у суспільстві, які виконують функції лише висококваліфікованого керівництва та

	нагляду за робітниками підприємств
Австрійська школа: Й. Шумпетер	Підприємницька діяльність – здійснення нових комбінацій, факторів виробництва чи обігу
А. Тюнен	Підприємець – власник особливих якостей (вміє ризикувати, приймати нестандартні рішення і відповідати за свої дії) і тому претендує на незапланований дохід
Ф. Найт	1. Дослідив такі категорії, як ризик, невизначеність, розмежував їх. 2. Підприємець може „вгадати” основні параметри розвитку виробництва та обміну і тому отримати комерційний ефект, не зважаючи на невизначеність майбутнього
І. Кірцнер	Сутність підприємництва поєднується з використанням нерівноважних (розходження між попитом і пропозицією як в часі, так і в просторі) та рівноважних ринкових ситуацій
Ф. Хайєк	В основу успіху підприємництва ставить необхідність економічної свободи
Американські економісти: Кемпбелл Р. Макконел, Стенлі Л. Брю	Підприємницька здібність (підприємливість) є четвертим (після землі, капіталу і праці) видом економічних ресурсів
Українські науковці: М.І. Долішній М.А. Козоріз З.М. Холод А.С. Даниленко В.П. Мікловда	Підприємництво – будь-яка виробничо-господарська діяльність, заснована на добровільних засадах та спрямована на досягнення успіхів у виробництві або наданні послуг, що є соціально корисними для суспільства
Закон України „Про підприємництво”	Підприємництво – це безпосередня, самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб’єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством

Аналізуючи в історичному ракурсі дослідження різних авторів, пов'язані з визначенням сутності підприємництва і основних характеристик підприємців як її безпосередніх натхненників і виконавців, слід визнати наступне.

По-перше, підприємництво як форма господарювання постійно змінювалось під впливом різних соціально-економічних факторів і потреб суспільства. Кардинальні зміни, що відбувалися в розвитку продуктивних сил, системах управління виробничими процесами і працею, впливали і на розвиток підприємництва. Водночас і підприємництво безпосередньо впливало на розвиток продуктивних сил. Тобто підприємництво є складовою ринкової економіки, сутність, функції і напрями якої постійно змінюються залежно від попиту і потреб ринку.

По-друге, можна погодитись із Й. Шумпетером і визнати підприємницьку діяльність як таку, що притаманна будь-якій економічній формації. Однак характер такої діяльності, етапи її розвитку і вплив на національну економіку країни залежать від об'єктивних умов, що їх створює суспільство. Усвідомлюючи останнє, цивілізовані країни світу приділяють велику увагу розвитку підприємництва, створюючи для цього структури управління, підтримки та сприяння найдоцільнішим з точки зору держави напрямам.

По-третє, у сучасній економічній теорії відсутні однозначні трактування сутності підприємництва. Однак основна увага економістів, соціологів, психологів, що займаються дослідженнями підприємництва, ділових якостей підприємців, спрямована на визначення його ролі в розвитку суспільства. Більшість сучасних досліджень у сфері підприємництва присвячена питанням, пов'язаним із зниженням підприємницького ризику, вивченням рушійних сил, що спонукають людину братись за ризиковану справу і досягати успіхів, з розробкою рекомендацій для ефективнішого використання зусиль підприємців, які лише розпочинають свою діяльність або збираються нею зайнятись.

У нинішніх ринкових умовах підприємництво, зокрема в галузі поліграфії, набуває важливого значення. Це пов'язано з тим, що численні приватні, колективні поліграфічні підприємства й фірми, які здебільшого оснащені сучасною технікою, успішно конкурують, а точніше домінують на ринку пакувальної, рекламної, бланкової та іншої, так званої комерційної, продукції. Слід зазначити, що вони помітно підняли рівень якості поліграфічного виконання друкованої продукції. Сьогодні залишається незайнятою новими підприємницькими структурами лише невелика частка до недавнього часу монопольного ринку.

Згідно з даним рисунком, по деяких напрямках, таких, як друк ексклюзивних етикеток і гнучких паковань, державний сектор практично втратив позиції. Звичайно, у газетному, журнальному і книжковому виробництві домінуюче становище поки що залишається за підприємствами державної власності. Воно й зрозуміло, адже ці виробництва мають сьогодні складну інфраструктуру, великі виробничі та допоміжні площі, що потребує значних коштів.

Зважаючи на це, бізнес сюди входить досить обережно, детально прораховуючи можливу рентабельність вкладів.

На сьогодні у поліграфічному секторі економіки нараховується понад 2 тис. підприємств різних форм власності, у т.ч. державної – 21%, колективної – 56,6, приватної – 21,8%. Більшість приватних підприємств освоює нові ринки виробництва друкованої продукції, витісняючи при цьому державний сектор поліграфії.

Розділ 2. Комплексна оцінка діяльності різних підприємницьких структур у видавничо-поліграфічному комплексі.

2.1. Принципи і завдання управління роботою підприємницьких структур у ВПК значною мірою відрізняються від систем управління державними підприємствами. В першу чергу це стосується методів оцінки ефективності функціонування підприємницьких структур ВПК. На перший погляд така оцінка є внутрішнім завданням підприємницької організації і здійснюється для визначення внутрішніх резервів покращення результатів господарювання. Однак вітчизняний і зарубіжний досвід свідчить, що результати роботи підприємницьких структур викликають інтерес з боку різних суб'єктів економіки. Зокрема, оцінка ефективності функціонування підприємницької організації викликає інтерес в інвесторів, які мають бажання вкласти інвестиції в її розвиток; в акціонерів, котрі вже вклали свій капітал у розвиток підприємства; у конкурентів, які випускають аналогічну продукцію за призначенням або її заміники; у фінансово-кредитних установ, що надають кредити підприємствам; у державної системи контролю, а також в органів державної економічної політики і механізмів її реалізації.

Кожен з перелічених суб'єктів має не тільки власні інтереси щодо оцінки ефективності функціонування підприємницьких структур, а й вимоги щодо достовірності повноти інформації та методів оцінки результатів їх діяльності. Але в кожному випадку аналітична оцінка економічної та соціальної ефективності підприємництва має базуватися на результатах комплексного аналізу діяльності підприємницької структури на певний час.

У дисертаційній роботі запропоновано методика аналізу та комплексної оцінки діяльності підприємницьких структур різних форм власності в галузі поліграфії. Суть даної методики полягає в тому, щоб на основі використання певного комплексу показників, зокрема майнового стану підприємства, показників прибутковості, фінансової стійкості та стабільності, рентабельності, ринкової активності (акціонерного капіталу), визначити фінансове становище підприємств.

Здійснено порівняльний аналіз основних техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності державних та приватизованих підприємств (видавництво „Зоря” (м. Дніпропетровськ), Головне підприємство РВО „Поліграфкнига” (м. Київ), книжкова фабрика „Атлас” (м. Львів), Бориславська і Дрогобицька міські друкарні, ВАТ „Бібльос” (м.

Львів), ТзОВ „Пустомитівська друкарня”, орендне підприємство „Збруч” (м. Тернопіль), ЗАТ “Броварська друкарня” (м. Київ).

Крім того, проведено аналіз фінансової діяльності поліграфічних підприємств, який розглянуто за такими напрямками:

- 1) аналіз стану майна;
- 2) аналіз джерел коштів та їх використання;
- 3) оцінка показників фінансової стійкості;
- 4) аналіз кредиторської заборгованості та її оборотності;
- 5) аналіз динаміки оборотних засобів;
- 6) оцінка платоспроможності та ліквідності;
- 7) аналіз прибутку;
- 8) аналіз рентабельності;
- 9) аналіз ефективності використання майна;
- 10) аналіз кредитоспроможності;
- 11) комплексна оцінка фінансового стану підприємств.

В результаті цього виявлено, що підприємства, які перейшли на іншу організаційно-правову форму, стали працювати ефективніше. Зокрема, це ВАТ “Бібльос” (м. Львів), ЗАТ “Броварська друкарня” (м. Київ), ТзОВ “Пустомитівська друкарня”. Це лише незначна частина тих підприємств, котрі змінили форму власності, почали працювати краще, ніж тоді, коли були державними (табл.2). Незважаючи на отримані збитки, по підприємствах ВАТ “Бібльос” (м. Львів), ТзОВ “Пустомитівська друкарня” в результаті курсових різниць по одержаному кредиту вже у першому півріччі 2000 року спостерігається перекриття значної суми втрат (ВАТ “Бібльос”). Тобто підприємницький сектор знаходить шляхи виходу із складних економічних труднощів, крім того, розширює виробництво і торговельну мережу, створює додаткові робочі місця.

На основі проведеного аналізу здійснено оцінку фінансового стану поліграфічних підприємств і розглянуто критерії, за якими формуються групи фінансової стійкості підприємства.

Показники виробничо-господарської діяльності приватизованих підприємств

Підприємство, роки	Обсяг товарної продукції в порівняльн их цінах, тис. грн.	Серед-нь оспи-сков а чисель-ні сть, чол.	Серед-ньо -місячна зарпла-та, грн.	Витрати на вироб-ниц тво, тис. грн.	Виручка від реаліза-ці ї, тис. грн.	Прибуток (+), чи збиток (-), тис. грн.
ВАТ "Бібльос" (м. Львів)						
1997	4445,0	329,0	2,64	4311,8	4834,8	910,7
1998	5944,0	360,0	3,09	5466,0	6371,4	-449,5
1999	6094,0	375,0	3,47	5290,0	8751,2	-1654,2
в % до 1998 на I півр. 2000	103	104	112	97	137	47 -771,2
ЗАТ "Броварська друкарня" (м. Київ)						
1997	201,0	20	3,03	210	298,0	20,1
1998	269,0	25	3,34	247	323,1	29,8
1999	361,1	24	3,83	324	432,2	44,6
в % до 1998	134	96	115	131	134	150
ТзОВ "Пустомитівська друкарня" (м. Пустомити)						
1997	217,3	32	1,23	234	230,3	-3,7
1998	383,2	37	1,03	552,6	472,2	-50,4
1999	401,3	39	1,19	548,1	491,3	-46,3
в % до 1998	105	105	116	99	104	92

Передбачається, що такими критеріями можуть бути коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{п.л.}$) (нормативне значення 2) та показник оптимального співвідношення позикових і власних засобів ($K_{снв.}$) (не повинен перевищувати 1). Залежно від цих значень сформовані такі групи підприємств:

— платоспроможні і фінансовостійкі підприємства ($K_{н.л.}$ у ретроспективі не опускається нижче від мінімально допустимого значення, а $K_{снв.}$ не перевищує 1). Вони характеризуються регулярним перевищенням поточних активів над поточними зобов'язаннями, постійним погашенням і виникаючої заборгованості як перед кредиторами, так і перед бюджетом, і переважанням розміру власного капіталу над розміром позикового;

— підприємства-банкрути, в яких $K_{н.л.}$ постійно не досягає мінімального рівня, а $K_{снв.}$ перевищує 1 і постійно зростає. Відзначаються стійким перевищенням величини позикових засобів над сумою власного капіталу і хронічною неплатоспроможністю;

— підприємства з недостатнім рівнем фінансової стійкості, в яких один із коефіцієнтів, що розглядається, перебуває у допустимих межах, а другий виходить за встановлені межі. Їх особливість полягає в тому, що платоспроможність у них періодично знижується, а потім знову може зростати. Це виникає залежно від умов, що складаються на даний момент, і викликає коливання фінансової стійкості. До цієї групи належить більшість суб'єктів господарювання України. Саме подібні підприємства складають резерв національної економіки.

Розділ 3. Удосконалення механізму розвитку підприємництва у видавничо-поліграфічному комплексі.

Підвищення ефективності підприємництва як основної форми господарювання в сучасних умовах трансформації економіки пов'язане з постійним удосконаленням економічного механізму розвитку підприємницької діяльності, що сприятиме також прискоренню економічного зростання в країні.

На сучасному етапі розвитку поліграфії України ми маємо експансію зарубіжних видавців і величезні втрати у книговидавничій і поліграфічній галузях. Не випадково за станом на 7.02.2000 р. до Книжкової палати України надійшло 4720 назв книг, виданих тиражем 18 млн. примірників. У 1998 році було видано 7770 назв книг загальним тиражем 45,4 млн. примірників. Зменшення випуску книг за назвами у 1999 році і тиражів видань за останні два роки можна простежити за табл.3 та рис.2.

Випуск книг і брошур в Україні

Рік	Кількість книг і брошур, друк. од.	Тиражі, тис. прим.	Середній тираж, прим.
1990	7046	170476,0	24195
1991	5855	136415,9	23299
1992	4410	128470,7	29132
1993	5002	87567,0	17506
1994	4752	52161,0	10977
1995	6109	68156,0	11157
1996	6074	51777,1	8524
1997	7004	55841,2	7972
1998	7065	44150,0	6249
1999	4720	18000,0	3813

Рис. 2. Випуск книг і брошур в Україні по кількості назв

Таке становище пов'язане передусім з тим, що на книжку в Україні накладено найвищі в Європі податки.

У 1999 році в Україні (за даними Мінінформу) на 1000 жителів випущено 409 книг, в той час як у Росії – 2729. Щодо сусідньої Білорусії, то у 1998 році тут випустили книг обсягом 7,5 примірника на одного жителя, тобто на порядок вище, ніж в Україні.

Кризові явища в національній видавничій сфері викликані передовсім відсутністю продуманої державної політики.

З метою виходу поліграфічної промисловості з кризи пропонуємо на законодавчому рівні встановити низку пільг для поліграфістів України:

1) ввести „нульову” ставку податку на додану вартість на всі технологічні операції виготовлення книги вітчизняними видавцями і поліграфістами, а також на придбане ними технічне і технологічне обладнання, програмні продукти і матеріали, призначені для виготовлення книг і модернізації виробництва (Закон України „Про податок на додану вартість”);

2) звільнити від оподаткування прибутку вітчизняні видавництва і підприємства поліграфії та книгорозповсюдження за умови виготовлення ними не менше 70% книжкової продукції за назвами і тиражами державною мовою (Закон України „Про оподаткування прибутку підприємства”);

3) надати право на реалізацію власної продукції без придбання торгового патенту (Закон України „Про патентування деяких видів підприємницької діяльності”);

4) звільнити від сплати мита витратні матеріали (включаючи папір), що ввозяться на митну територію України поліграфічними підприємствами і вивозяться ними для випуску книжкової продукції за кордоном.

Внесення запропонованих змін дасть змогу збільшити і значно здешевити випуск вітчизняної друкованої продукції, стимулювати активний приплив у видавничу справу творчого потенціалу, приватного капіталу, іноземних інвестицій, сприяти зміцненню існуючих і створенню нових динамічних приватних видавництв, книгорозповсюджувальних і поліграфічних підприємств.

Актуальним завданням сьогодення для поліграфічних підприємств різних форм власності є розробка цілісної концепції управління маркетингом, вибір та формування маркетингової стратегії і тактики, пошук та формування дійової й організаційної структури служби маркетингу, оцінки ефективності їхньої діяльності.

Для проведення маркетингових досліджень пропонуємо створити при видавництві “Зоря” (м.Дніпропетровськ) галузевий регіональний маркетинго-консалтинговий підрозділ. Його завдання – надання структурам ВПК регіону та його інфраструктурі послуг щодо вивчення ринкової ситуації, моніторингу за тенденціями розвитку і зміни ринкової кон’юнктури, розробка пропозицій з поведінки на ринку в умовах певної ситуації і впливу на ситуацію з метою зміцнення позицій фірми на ринку.

Створення такого відділу є необхідним, оскільки маркетингові дослідження – це важлива частина в розрізі маркетингу, основними функціями якого повинні бути: вивчення ринку, реклама товарів і послуг, планування діяльності підприємства, організація збуту.

Для закріплення своїх позицій на ринку здобувач пропонує розробку стратегічних альтернатив розвитку видавничо-поліграфічного комплексу (табл. 4).

Базова стратегія поліграфічного підприємства має спиратися на існуючі функціональні стратегії: маркетингової діяльності, науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР), виробництва, фінансову, екологічну, соціальну. Врахування особливостей функціональних стратегій може стати запорукою ефективної розробки і реалізації базової стратегії будь-якого поліграфічного підприємства.

**Можливі стратегічні альтернативи розвитку
поліграфічного підприємства**

Базова стратегія	Показники вибору альтернатив	Можливі стратегічні альтернативи
1. Вживання (захисна)	1.1. Собівартість продукції 1.2. Мінімальний рівень рентабельності 1.3. Частка фірми на ринку 1.4. Чисельність персоналу	1.1 Зміна стратегії маркетингу 1.2. Зміна товарної політики 1.3. Жорстка економія ресурсів 1.4. Удосконалення управління фірмою
2. Стабілізації (наступально-захисна)	2.1. Дохід від продажу товарів 2.2. Дохід на активи фірми 2.3. Дохід на акції та облігації 2.4. Швидкість оновлення продукції	2.1. Економія ресурсів 2.2. Ревізія витрат, консолідація, пожевлення 2.3. Зменшення питомих витрат, відновлення рівня доходу 2.4. Стабілізація економічної ситуації
3. Зростання (наступальна)	3.1. Обсяг продажу продукції 3.2. Величина отриманого доходу 3.3. Частка фірми на ринку 3.4. Індекс зростання виробництва	3.1. Інтенсифікація ринку 3.2. Диверсифікація власного виробництва 3.3. Міжфірмове ділове співробітництво і кооперація 3.4. Зовнішньоекономічна діяльність

У дисертаційній роботі подано приклад горизонтальної диверсифікації, що повинна передбачати розвиток поліграфічного підприємства за рахунок освоєння нової виробничої системи “продукт – ринок” у своїй галузі. Розроблено новий вид поліграфічної продукції для дитячих дошкільних закладів та обгрунтовано його економічну ефективність.

В основному ефективна стратегія повинна:

- 1) орієнтуватися на конкретних споживачів, їхні потреби й запити;
- 2) відображати всі сильні сторони підприємства, які в сукупності створюють її конкурентні переваги;

3) включати конкретні завдання, котрі дають змогу підприємницькій структурі реально реалізувати свої конкурентні переваги;

4) включати методи, спрямовані на подолання слабкості підприємницької структури та загроз із зовнішнього середовища.

Висновки

1. Перехід до ринкової системи господарювання тісно пов'язаний із виникненням і поширенням самостійної ініціативної діяльності суб'єктів економічних відносин, спрямованої на виробництво продукції, надання різноманітних послуг з метою одержання прибутку. Підприємницький сектор можна вважати каталізатором економічного розвитку, оскільки він виступає своєрідним прискорювачем, який істотно впливає на структурну перебудову в економіці, збільшення обсягів виробництва і надання послуг, стимулювання інвестиційної діяльності, підвищення рівня попиту і пропозиції, прискорення темпів економічного розвитку національної економіки в цілому.
2. Підприємства недержавної форми власності ефективніші, ніж державні. Вони швидше освоюють нові ринки друкованої продукції, здебільшого оснащені сучасною технікою, що дозволяє їм успішно конкурувати, а точніше домінувати на ринку пакувальної, рекламної, бланкової та іншої, так званої комерційної, продукції. Такі підприємства спроможні швидше реагувати на попит замовника.
3. Основні напрямки підвищення ефективності функціонування підприємницьких структур у ВПК можна здійснити шляхом вдосконалення законодавчої бази: встановлення низки пільг з оподаткування, патентування та справляння митних зборів для вітчизняного виробника друкованої продукції. Це призведе до збільшення і здешевлення випуску книжкової продукції, насамперед державною мовою, і збільшить надходження коштів до бюджету внаслідок зростання тиражності і підвищення конкурентоспроможності видань.
4. Невід'ємною частиною існування підприємницьких структур в умовах трансформації економіки України є створення маркетингових підрозділів для вивчення зовнішнього і внутрішнього ринку поліграфічної продукції. Маркетингові дослідження дають можливість оцінити потреби і попит споживачів, створити програми їх задоволення, ідентифікувати та визначити можливості поліграфічного підприємства, знизити міру його ризику та збільшити ймовірність успіху.
5. Вітчизняному книговиданню необхідна державна підтримка для здобуття ринку покупця україномовної продукції. Для цього доцільно сприяти розвитку конкуренції у ВПК, встановленню однакових правил гри у проведенні відкритих тендерів на підготовку та друк державних замовлень, створенню лізингових та інших кредитних програм для забезпечення

поліграфічних підприємств новим модернізованим устаткуванням. Така підтримка повинна надаватись як при виготовленні в Україні видавничої продукції, так і при її вивезенні. При такому підході можливі розвиток вітчизняного книговидання та ефективне функціонування підприємницьких структур у ВПК.

Список опублікованих праць за темою дисертації

1. Білецька Н.П. Показники фінансової стійкості в аналізі ефективності функціонування підприємницьких структур // Регіональна економіка. – 1999. – №4. – С.224 – 229.

2. Білецька Н.П. Формування інвестиційної політики у видавничо-поліграфічному комплексі // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Становлення фінансової системи України та проблеми її стабілізації. Вип. 12. Ч.2. – Львів: ІРД НАН України. –2000. – С.89 – 95.

3. Білецька Н.П. Аналіз основних показників ефективності виробничо-господарської діяльності в структурах видавничо-поліграфічного комплексу (ВПК) // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Інвестиції та реструктуризація економіки регіону. Вип. 11. – Львів: ІРД НАН України. – 2000. – С.480 – 493.

4. Білецька Н.П. Розвиток підприємництва в галузі поліграфії // Наукові записки. Вип. 2. – Львів: Українська академія друкарства. – 2000. – С.136 – 144.

5. Білецька Н.П. Використання маркетингових досліджень на ринку поліграфічної продукції // Наукові записки. Вип. 1. – Львів: Українська академія друкарства. – 1999.– С.106 – 108.

6. Білецька Н.П. Підприємництво в структурах видавничо-поліграфічного комплексу України // Палітра друку. – 1999. – №1.– С.20.

7. Холод З.М., Білецька Н.П. Про методику комплексної оцінки ефективності функціонування підприємницьких структур у ВПК // Матеріали звітн. наук.-техн. конф. проф.-викл. складу, наук. працівників і аспірантів. – Львів: Українська академія друкарства. – 1999. – С.154. Особистий внесок автора: розробка методів аналізу та оцінки фінансового стану підприємницьких структур.

Білецька Н.П. Ефективність підприємництва у видавничо-поліграфічному комплексі.
– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.02 – Підприємництво, менеджмент та маркетинг. – Інститут регіональних досліджень НАН України, Львів, 2000.

Дисертація присвячена питанням ефективності функціонування підприємницьких структур у видавничо-поліграфічному комплексі (ВПК). В результаті виконаного дослідження розглянуто організаційно-правові основи та принципи підприємництва, його головні організаційні форми. Проведено порівняльний аналіз основних техніко-економічних показників та аналіз фінансової діяльності державних і приватизованих підприємств за період 1995–1999 рр. Удосконалено методику комплексної оцінки діяльності різних підприємницьких структур.

На підставі проведеного аналізу фінансового стану підприємств обґрунтовано шляхи вдосконалення механізму розвитку для становлення ефективного підприємницького сектора у видавничо-поліграфічному комплексі.

Ключові слова: підприємницькі структури, ефективність, фінансова діяльність, видавничо-поліграфічний комплекс.

Biletska N. The efficiency of entrepreneurship in printing and publishing complex. – Manuscript.

The thesis for obtaining scientific degree of bachelor of economical science in specialization 08.06.02 – Entrepreneurship, management and marketing. – Institute of Regional of the Ukrainian National Academy of Sciences, Lviv, 2000.

The thesis is dedicated to the question of functioning efficiency of enterprises in printing and publishing complex. In consequence of conducted research legal and organization bases and principles of entrepreneurship, its basic organization forms are considered. Comparative analysis of basic technical and economic indexes, financial activity of state and private enterprises in the period of 1995 – 1999 is conducted. At the expense of it complex evaluation method of activity of different enterprising structures is worked out.

In virtue of conducted analysis of financial state of enterprises, the ways of improving. The mechanism of the development for creation of effective enterprising sector in printing and publishing complex are grounded.

Key words: efficiency, financial activity, enterprising structures, printing and publishing complex.

Билецкая Н.П. Эффективность предпринимательства в издательско-полиграфическом комплексе. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.02 – Эффективность предпринимательства в издательско-полиграфическом комплексе. – Институт региональных исследований НАН Украины, Львов, 2000.

Диссертация посвящена вопросам эффективности функционирования предпринимательских структур в издательско-полиграфическом комплексе. При проведении исследований рассмотрены организационно-правовые основы и принципы предпринимательства, его основные организационные формы. Осуществлен сравнительный анализ основных технико-экономических показателей, а также анализ финансовой деятельности государственных и частных предприятий за период 1995 – 1999 гг. В результате разработано методика комплексной оценки деятельности различных предпринимательских структур, определены направления усовершенствования механизма развития для установления эффективного предпринимательского сектора в издательско-полиграфическом комплексе.

В диссертационной работе исследовано развитие понятия „предпринимательство” и проанализирован организационный механизм осуществления предпринимательского бизнеса в условиях перехода к рыночной экономике. Отмечены слабые стороны правового обеспечения, которые тормозят развитие предпринимательства в нашей стране. Изучение организационных форм предпринимательства, на основании отечественной и зарубежной практики, позволило углубить вопрос по классификации типов организационных форм предпринимательства.

Произведен анализ производственной и финансовой деятельности ряда государственных и приватизированных полиграфических предприятий (издательство „Заря”, г. Днепропетровск; Главное предприятие РПО „Полиграфкнига”, г. Киев; книжная фабрика „Атлас”, г. Львов; Бориславская и Дрогобычская городские типографии; ОАО „Библьос”, г. Львов; арендное предприятие „Збруч”, г. Тернополь; общество с ограниченной ответственностью „Пустомытовская типография”, ЗАО “Броварская типография”, г. Киев).

Рассмотрены критерии, по которым осуществляется формирование групп финансовой устойчивости предприятия.

Усовершенствована методика комплексной оценки деятельности различных предпринимательских структур, обоснована система показателей ее проведения.

Изучение состояния книгоиздательства в Украине дало возможность разработать направления усовершенствования механизма развития предпринимательства в издательско-полиграфическом комплексе. Основные из них :

- усовершенствование нормативно-законодательной базы, которая обеспечила бы благоприятные условия для функционирования разных организационно-правовых основ, гарантировала бы защищенность иностранных инвестиций;
- усовершенствование налоговой политики;

- усовершенствование функционирующих в стране систем финансово-кредитной поддержки и содействия предпринимательской деятельности;
- повышение социальных гарантий.

Автором диссертационного исследования разработан проект по созданию маркетинго-консалтингового подразделения в издательстве „Заря” (г. Днепропетровск) для предоставления услуг структурам издательско-полиграфического комплекса в изучении рыночной ситуации мониторинга по тенденциям развития и изменения рыночной конъюнктуры, разработки предложений на рынке. Разработана стратегия развития полиграфических предприятий, что будет способствовать укреплению их позиций на рынке.

Ключевые слова: предпринимательские структуры, эффективность, финансовая деятельность, издательско-полиграфический комплекс.